

Admiral je zmignil z ramami.

»Vi sanjarite, ubogi mladi prijatelj! Toda obračam se sedaj do verskih čustev, v katerih ste vendar bili vzgojeni: ti nesrečneži vendar žive v temni neveri in so gotovo udani najsurovejšemu malikovanju. Vi pa hočete zemski blagor teh ljudi varovati pred različnimi domišljenimi nevarnostmi in pri tem pripustiti, da se njihove duše večno pogubijo.«

Faleres je govoril rahlo, kakor sam za-se:

»Oni obožujejo kamnit kip, ki je bolj širok kakor visok, v podnožju je okrašen s skrivnostnimi, čudnimi slikami. Drugi altar stoji visoko v gorah, na tem darujejo cvetlice. Njihova vera je ganljivo preprosta: solnce in luna — nebeška soproga, njih postelja morje; njih otroci zvezde! Smrt je spanje, je konec življenja, kakor je noč konec dneva. Če je po smrti kakšno prebujenje in vstajenje? Nekateri verujejo, nekateri se ne brigajo za to.«

»Poročnik Faleres, Vaše otročarije poslušal sem že s preveliko prizanesljivostjo. Odgovorite sedaj: Da ali ne, hočete se pokoriti Vašim predstojnikom in podati natančno lego otoka?«

»Gospod admiral, čast imam položiti v Vaše roke mojo prošnjo za odpust!«

POSVETA.

Velemodri naš boter Pavliha!
Z rdečoj mareloj pod pazduhoj,
s turbanom peštrim na glavi obriti
prikobacali na teme ste Kleka,
ali — pardon, o Pavliha — Parnasa . . .
Divi se vam — literarni cigan.

ČRTICE IZ ŽIVLJENJA. ADELA.

I.

Vršila se je velika dobrodelna veselica z bazarom. Pri razprodaji so pomagale tudi pevke sodelujočega pevskega društva. Dvorana je bila natlačeno polna in zabava v najboljšem tiru.

Blizu neke gospe sta se ustavila dva gospoda. Bila sta v živem pogovoru; očitno sta imela v mislih pevke, ki so razprodajale v bazaru. Bila sta obrnjena tje. In gospa je nehote čula od njunega pogovora sledeče:

A.: Ampak tista-le v beli bluzi mi res ugaja. Tako fin obrazek ima in tako pošteno izgleda. Pa, glej, kako se elegantno in energično kreče! Zares fina punica. V to bi se človek takoj zaljubil.

B. (namrgodi obraz): Hm.

A.: Čuj, predstavi me, ti jo gotovo poznaš.

B.: Ktero? —

A.: No, ono-le v beli bluzi.

B. (z lascivnim nasmehom): Aha! Poznam, poznam. A predstaviti te ne morem.

A.: Zakaj ne?

B.: Eh, zato ne, ker je bila moja ljubica, pa me je varala, a jaz sem jo zato oklofotal. Sedaj je jezna name. Sicer pa ti je to čisto fina stvarica . . . No, o priliki se itak sam lahko prepričaš — ne stane mnogo . . .

A. (razočaran): Bah, takih sem sit do grla. —

Dotična gospa je gospoda B. poznala; poznala je tudi pevko v beli bluzi. Prvi je bil znan don Juan, a dotično dekle so imeli vsi za pošteno, in marsikak moški se je moral od nje osramočen umakniti. Dama je bila energična ženska, pa je takoj šla in poklicala tisto pevko k sebi ter ji povedala, kar je slišala, češ: Pokličite A-a na odgovor in zahtevajte zadoščenja!

Dekle pa je pričelo jokati in dami so že vstajale neprijetne sumnje. Če bi bilo res! —

Na njeno prigovarjanje pa je dekle povedalo to-le:

— A. je ničvrednej. Zadnjič, ko sem šla zvečer od pevske vaje domov, usilil se mi je za spremljevalca ter me potem na ostuden način razžalil. Komaj sem se mu iztrgala iz rok. Plunila sem mu v obraz.

Sedaj me zasmehuje, kjer le more, ter me tudi obrekuje, kakor sem ravnokar zvedela od vas, — ta lopov!

In znova je zaplakala. A dama jo energično prime za roko: Ne jokajte, dragica! Vi ste poštena. A onega ničvredneža tožite in — —

— Oh, gospa, tožiti ga ne morem — in sploh nič mu ne morem!

— Ali zakaj ne?

— Zato, ker je mojemu očetu pred kratkim pri svojem gospodarju preskrbel dobro službo, pa bi mu jo lahko zopet odjedel, in ker je moja starejša sestra ž njim v — blagoslovljenem stanju. . . .

Gospa tisti večer ni mogla biti več vesela.

II.

Stariši so jo hoteli dati na vsak način za ženo bogatemu penzionistu, ki je bil po vrhu še njen stric t. j. polubrat njenega očeta. Kakor je že bila vedno svojeglavna, ni hotela nič slišati o taki ženitvi ter je skrivaj izginila z doma. Preje pa jej je neka bivša sogojenka iz samostanskega zavoda — preskrbela službo v pisarni neke večje zavarovalnice.

Ko sta roditelja zvedela za bivališče svoje nepokorne hčerke, se je oče takoj odpravil k njej. Bil je notoričen pijanec in igralec, ki ni imel več družega zapraviti, nego — svojo hčer.

Prišedši k svoji hčerki Karolini, pri-govarjal jej je gospod Zima kolikor je mogel lepo, naj bo vendar pametna in se vrne domu. Čemu se hoče ubijati za kruhom, ko ima tako lepo priliko, da se preskrbi za celo življenje z blagostanjem, a ob enem reši beraštva celo rodbino. Stric bi jo nosil na rokah, oblekel bi jo v svilo in nakitil z zlatom. Star je res, a kaj zato! Umril bo tem preje ter jej zapustil vse svoje lepo premoženje. Potem si bo le tako izbirala fante . . . In končno — kdo ji bo neki branil, poleg strica uživati lju-

bezen z drugimi, mlajšimi moškimi? Nihče, haha! . . . Le pametna naj bo!

Karolina je z začudenjem zrla svojega očeta. Ni bila sicer vajena pri njem posebno finih čustev in tankovestnosti. A da bi bil zmožen takih umazanih podlostij, tega ni mislila. Vsaka njegova ostudna beseda je padala kakor kol na njeno glavo, a ziniti ni mogla besedice. Oče pa je gledal v stran in zato mislil, da se udaja njegovemu prepričevanju. Še-le ko je povedal vse, kar se mu je zdelo potrebno, ozrl se je v njo . . . Pogled, ki ga je srečal, in izraz v licu mu je povedal, da je govoril zastonj. Videl je, da je napravil veliko neumnost, ker je govoril hčeri tako odkritosrčno o onem, kar se sme prav za prav samo misliti in — storiti. Čutil se je ponižanega v očeh svoje hčere ter osramočenega uprav do kosti. Postal je jezen ter zateptal:

— Spravi se mi domu, če ne! . . .

— Oče, preje in raje se z lastnimi rokami zadavim!

Zima je videl, da se hči ne šali. Poznalo jo je. Pomislil je, da je sedaj konec veselemu, lahkoživemu življenju. Čaka ga beraštvo, in piti in igrati ne bo mogel več. V krvi mu je zadivjala strast. Vzdignil je roko ter zamahnil proti glavi svoje hčere. Zadel jo je v obraz, da se je s krvjo oblita zgrudila na tla. Potem je zbežal. Idoč domu je v pijanosti zabredel v vodo in utonil.

Karolina Zima pa je postala goreča apostolica ženske emancipacije.

III.

Bilo je tačas, ko so se Čehi peljali na obisk v Celje. Kakor marsikje drugod, tako so si tudi Nemci v Wildonu privoščili demonstracijo za svoje nemštvo. Pričakali so Čeha na postaji s cunjami, metlami in enakimi utenzilijami ter klicali češkimi potnikom: fej, pereant! in bogve kaj še vse. Wildonski župan pa je stal doma na verandi s trobilom v roki ter čakal, da vlak privezi mimo.

V županovem vrtu je stala 17-letna Fani, ki je bila v službi pri županovih — največ pri otrocih — kjer se jej je tudi dovolj dobro godilo. Bila je rodom Slovenka, s Kranjske, nadarjena in prilično izobražena. O politiki ni mnogo vedela, a svoje narodnosti se je zavedala, in bilo jej je vedno hudo, kadar je slišala svoje gospodarje psovati Slovence in Slovane sploh. Sedaj pa, ko je iz vrta opazovala demonstracijo, prevzela jo je neka velika, sveta jeza in nezavedno si je želela silovite moči...

V tem je vlak pridrdral spodaj mimo, in z verande sem se je začul besen, zaničljiv vsklik županov: Pereant, pereant Tschechen!

Faniko je spreletelo po vseh udih. Slušajoč neznani sili, stekla je k ograji, potegnila iz žepa robec ter ga zavihnela v zraku... Iz prs pa se jej je izvil glasen trepetajoč: Živio!

Iz vseh železniških oken so sedaj zavihrali beli robci. Z navdušenimi »Na zdar« in »Živio«-klici so Čehi odzdravljali Faniki.

Bili so silni vtisi in silna čustva, ki so v teh hipih prevzemali Faniko. Srce se jej je širilo v ponosu, čutila je nezavedno, da je storila junašk čin...

Vlak je odrdral, in ko se Fani obrne, zagleda svojega gospodarja, kako jej od gnjeva rudeč hiti nasproti. Pomislila je, da je ob službo. Župan pa se je postavil pred njo ter kričal:

— Kako se drznete v moji hiši kaj takega storiti? Tak škandal! Nehvaležna stvar — proč! V moji hiši ni več mesta za vas!

A Fanika je še vedno čutila oni lepi ponos v svojem srcu in priprosto a samozavestno je odvrnila županu:

— Gospod župan, jaz sem Slovenka in ljubim svojo narodnost, kakor vi svojo, in jaz imam ravno tako pravico klicati »živio« kakor vi »hajl«. Iz vaše hiše grem pa še danes, če hočete.

To je bila čista žrtev na altarju rodoljubja.

IV.

Jedno leto...

V sobo so silili skozi žaluzije prvi traki jutranje svetlobe. Dotikali so se raznih predmetov v sobi ter jih deloma razsvetljevali. Zunaj pa je šumela v drevesih burja.

Žurnalist Zupančič se je to jutro zgodaj prebudil. S široko odprtimi očmi je zrl nekaj časa v okno, od koder je prihajala pritajena svetloba, potem pa se je sklonil ter pogledal na svojo ženo, ki je bila obrnjena v drugo stran. Ni mogel videti, da-li spi ali je vzbujena. Globoko je vzdihnil ter sedel v postelji. Tedaj je vzdignila glavo njegova žena ter ga pogledala. V očeh jej je bilo brati, da je bdela že dalj časa.

— Zakaj ne spiš, Ivan? —

— In ti? ...

— Zbudila sem se pred jedno uro in potem nisem več zaspala.

— Aa?

Zupančiču se je poznalo, da bi rad še nekaj rekel, a je molčal. Njegova žena pa si je vzglavje vzdignila višje in potem legla vznak. Po kratkem molku je pričel Zupančič:

— Ali veš, dragica, da je danes obletnica najine poroke?

Ona ga hitro pogleda.

— Da, da. Tudi jaz sem mislila na to.

Nastal je zopet molk. Oba sta se zamislila.

— Dragica!

Glas je bil mehak in proseč. Ona se je hitro skonila.

— Kaj, Ivan?

— Ne bodi huda, da Te danes z nobeno malenkostjo ne morem razveseliti. Vedno sem mislil, da Ti na današnji dan poklonim zlato urico, katero tako potrebuješ. A prihraniti nisem mogel ničesar, če bi pa zato delal dolg, bi obema le napravil nove skrbi...

Glas se mu je nekako zatrgal.

— Ali, Ivan! oglasi se očitajoče ona. Menda Te nisem nikdar nadlegovala za take stvari.

— Ne, ne, dragica. Ali rad bi ti bil napravil majhno veselje.

— No, da. A radi tega si vendar ne bova napravljala neumnih britkosti in skrbi. Imava resnejših dovolj . . .

On jo pogleda ljubeče, a ob enem bolešno.

— Revisa ti moja!

Skloni se k njej ter jej poljubi roko.

Ona se ga oklene.

— Ivan!

— Da, dragica!

— Koliko sva trpela v tem jednem letu . . .

— Le govori!

— Ali se spominjaš, kake skrbi sva imela že na dan poroke, ko nisva imela niti toliko denarja, da bi napravila projektirani izlet v L . . . ter nisva imela niti toliko svojega, kamor bi glavo položila . . . Pa nisem bila potrta vsled tega. Vedela sem v naprej, da me v zakonu ne čaka brezskrbno življenje, vedela, da bodeva morala oba trdo delati, ako bodeva hotela kolikor toliko dostojno živeti. In hotela sem delati in ponosna sem bila na to, da v zakonu nisem iskala preskrbljenja . . . A ko sva si kasneje zasnovala lastno gospodinjstvo ter nama je manjkalo najpotrebnejših stvari — mnogo nama manjka še sedaj — tedaj mi je često prišlo na misel, kako stariši druga dekleta z vsem preskrbe, ko stopijo v zakon. Mesece in mesece se napravlja bala za srečno nevesto, a bogati, ali vsaj dobro in sigurno službo imajoči ženin skrbi za elegantno stanovanje. Časih mi je bilo jako težko. Sosebno jednoč, ko so mi v neki znani rodbini kazali krasno balo hčere-neveste. Koliko je bilo tu finega platnenega perila s čipkami in monogrami, in vse tako okusno zloženo! In potem tiste pikantno nežne in elegantne matineje, krasna svilena poročna obleka in

rujava potna obleka in fine obleke za obiske . . . Oh, takrat mi je res bilo grozno težko! In vsiljevale so se mi grde m'sli. . . Hotelo mi je biti žal, da sem se poročila s Tabo, ki mi nisi mogel ničesar dati — niti ugleda, niti urejene eksistence. Da, v onih hipih sem bila jako, jako slaba . . . Pa to je trajalo le par ur. Potem se mi je zopet vrnila samozavest in karala sem se zbog svoje slabosti. Ali ti boji iz gmotnih ozirov niso bili edini . . . Imela sva hujsih . . . N. pr. takrat, ko sem v Tvojem kovčku našla pisma, ki so pričala o tisti temni dobi Tvojega življenja, pisma one grozne ženske . . . To so bile strašne ure, polne peklenskih muk . . . Ali tudi to krizo je srečno prestala najina ljubezen. A morala sva prenesti še sto in sto družih duševnih bojev. Našle so se nizke duše, ki so naju batile in smešile . . . Kako je to sramotjenje s silno težo padalo na mojo glavo! Kolikokrat sem obupavala in dvomila nad sama sabo, nad Teboj in nad vsem lepim in dobrim v človeškem življenju. Kolikokrat me je obvladal srd in sovražstvo do ljudi, ko sem opažala, kako se Tebe in mene zapostavlja in prezira samo radi tega, ker zavzemava tako skromno socialno stališče in ker sva oba izšla iz proletarijata. Tudi Tebe sem v dno duše zasovražila v takih hipih . . . Ali vedno in vedno sva se zopet v ljubezni dvignila do samozavesti . . . In danes je leto, odkar sta združeni najini poti . . . Koliko gorja se nama je nakopičilo v njem! Sreče pa je bilo tako malo! A tista je bila čista, lepa in velika . . . In glej, v tem hipu se mi zdi, da so bili tudi vsi oni grozni boji in vse one bridkosti, ki sva jih pretrpela — sreča, saj so naju očistili in utrdili v dobrem. Ideali so nama iz njih temine v tem čistejši luči zablesteli nasproti. Da, ti lepi najini ideali! Kaj nama manjka, dokler imava nje! Ali pač, nekaj nama manjka . . .

Zašepče mu nekaj v uho. On jo ljubeče pogleda.

— Tudi to še pride, dragica. Upaj!

— Ah da, saj upam, saj upam! In hrepenim! . . . Pa vidiš, včasih se me loti malodušnost in jeza. Sosebno tedaj, kadar vidim, kako debeli — tudi Cankar teh ne more — in drugi vsakdanji ljude peljejo na izprehod svoje otroke, postanem žalostna in nestopna. Vsi, vsi imajo otroke, mislim, le midva nisva vredna te sreče.

— Pa tega ne smeš misliti. Bodi tudi v tem močna in plemenita, kakor si v drugih stvareh. In danes bodiva oba čisto dobra. Vidiš, kljub vsemu sva vendar tako zelo srečna . . . Pozabiva in odpustiva vse hudo tega prvega leta in misliva samo na najino srečo, za katero morava biti Bogu hvaležna. Jaz pa Ti obečam, da se bom trudil, da bom vreden tvoje ljubezni in obečam tudi, da ti priborim ono socijalno stališče, katerega zaslužiš in v katerem se Ti ne bo sramovati pred onimi, ki naju sedaj prezirajo. Samo bodi mi dobra, Ti moja, moja dragica!

Ona ga pogleda v oči, ki so bile vlažne. Od sreče prevzeta vsklikne:

— Ivan moj!

In njuni ustni sta se združili v iskrenem, lepem poljubu, zunaj pa je šumela burja v drevesnih vejah . . .

SVETU. VANDA.

Kaj pa se končno le hoče?

Ustreči svetu ni mogoče!

Flegmatično če se držiš in mrtvo

si tercijsalec, klerikalec in filister!

Z nasprotjem si ustreči meniš? — Žrtvo

i v tem slučaju smeš se zvati

med tujimi ko v družbi z brati.

Zato pa ne odhajaj s pota,

če čuješ zlobni glas krohota,

a s svetom pleši, smeja se in rajaj.

Ko svet nori, solza in tuge mi ne kaži.

Le takrat lice kremži, z glavo majaj,

ko svetu z znakom žalovanja

obrazdi lice sad spoznanja.

JAVNA PREDAVANJA. NADA.

Precej časa že opazujem razvijanje ženskega gibanja v drugih narodih in primerjam s tem, kar se pri nas evfemistično tako nazivlje. Žalibog, reči moram, da jaz pravega ženskega gibanja na Slovenskem pri najboljši volji le malo opazim. Kakor so vse naše razmere v primeri z razmerami drugih narodov mizerne, tako je mizerno tudi razvijanje ženskega vprašanja na Slovenskem.

Res je sicer, da se je zadnji čas marksikaj storilo v probajo slovenskega ženstva: ustanovila so se društva sè strogo prosvetnimi in utilitarnimi nameni; v književnosti se je pojavila cela vrsta ženskih imen; naše glasilo razpravlja o mnogih aktualnih predmetih, ki se tičejo slovenskega ženstva; vnela se je semtertje tudi živahna polemika o spornih vprašanjih.

Toda polemika se navadno zveja na osebno polje; nasprotnikom »Slovenke« se izvečine ne gre za stvar, marveč za osebe, in kedar se to zgodi, mora pač prenehati vsaka menjava misli. Drugi zopet zrejo s svojega visokega prestola zaničljivo doli na nas uboge slovenske ženske; na naše poštene napore, ko hočemo povzdigniti moralno in materijalno stališče slovenskega ženstva, odgovarjajo s puhlimi pušicami, s pamfleti, ki nič ne pridobe na svoji bistveni vrednosti vsled tega, ker se pojavljajo v našem prvem književnem listu.

Ne morem biti povsem zadovoljna niti z našimi pisateljicami, najmanj sama s seboj. Leposlovne stvari, izvirajoče iz peres naših pisateljic — imajo po mojem mnenju premalo pristno ženskega na sebi; malone vse to bi lahko napisal tudi kak mož. Ženska duša se nam v doneških slovenskih pisateljic bore redkokdaj odkriva. Kar pa še bolj obžalujem, je to, da je na spisih naših pisateljic tudi zelo, zelo malo slovenskega. Skoraj vsemu, kar pišemo, je utisnjen pečat tujega upliva.